

RAZVOJ ČRNE GORE

V Crni gori se je industrija začela resneje razvijati šele po končani vojni. Po razpoložljivih statističnih podatkih je industrijska proizvodnja v tej republiki od leta 1954 ter v odnosu na leto 1939 narasla za 860 odstotkov. V primerjavi z ostalimi jugoslovanskimi republikami prednjači ta razvoj največji uspeh. Seveda je treba pri ocenjevanju teh podatkov upoštevati, da je bilo področje Crne gore pred vojno gospodarsko eno najbolj zaostalih v Jugoslaviji.

Leta 1939 je bilo v Crni gori samo 22 gospodarskih podjetij, od tega devet majhnih termoelektrarn. V teh podjetjih je bilo povprečno zaposlenih okrog 57 delavcev. Celotna letna proizvodnja je v tem obdobju v glavnem predstavljala okrog 950 ton fermentiranega tobaka, 14.000 ton soli, 411 ton mila, okrog 63 milijona kosov opeke in strešnikov, okrog 84 garnitur pohištva, 40 ton ribjih konzerv, 15 ton sušene in soljene ribe. Proizvodnja električne energije je znašala takrat okrog 932 MW.

V času od 1947 do 1953 leta je bilo v industrijo in rudarstvo te republike investiranih okrog 27,5 milijarde dinarjev (računano po vrednosti iz leta 1953). Zgradile so se tri hidro in štiri termoelektrarne, odprla dva rudnika premoga ter po en rudnik bakra, svineca, cinka in barita. V letu 1953 je znašala proizvodnja električne energije 14.113 MW, proizvodnja premoga okrog 22.000 ton, boksita čez 93.000 ton, cinkovega in svinčevega koncentrata okoli 1.400 ton. Kar zadeva ostale industrijske panoge pa je bila njihova proizvodnja v letu 1953 sledeča: v kovinski industriji okrog 7.500 ton, proizvodnja opeke in strešnikov okrog 12 milijonov kosov, rezanega gradbenega lesa okrog 90.000 kub. m, cigaret okrog 500 ton in v prehranbeni industriji (vloženo sadje, prvirtnina, ribe, testenine itd.) okrog 16 tisoč ton.

Smatra se, da ta uspeh v proizvodnji še ne ustreza višini vloženih investicij. Glede na podedovano zaostalost v gospodarstvu, industrija še ni mogla v tako kratkem času dati tistega učinka, ki ga je na pr. mogoce doseči na razvitem področju, kjer je bila gospodarska dejavnost že prej razvita. Zraven tega je na to promet, ki je v Crni gori, lahko bi rekli, šele na začetni stopnji. Na vsakih 1000 kv. km pride tu šele 14,7 km železnice, vtem ko znaša jugoslovansko povprečje 46,6 km. V tem pogledu bo Crna gora mnogo pridobila z izgraditvijo proge Beograd-Bar, ki bo dovršena okrog leta 1959. Hkrati s tem se ima zgraditi tudi barska linija, ki bo spuščen v pogon leta 1958. Gradi se velika železnica v Nikšiću, katere kapaciteta bo znašala okrog 140.000 ton v letu 1957.

Okrog trideset prebivalstva Crne gore se preživlja s poljedelstvom. Dasi te republike ne gre prištevati med poljedelsko kdo ve kako domosno, vendar obstajajo tu pogoji, da se poljedelstvo razvija na višjo in bolj donosno stopnjo. Dosedanje investicije v poljedelstvo so od 1947 do 1953 leta znašale okrog 2,8 milijarde dinarjev, uporabile pa so se v glavnem za melioracije ter izgraditev prvenstveno uporabljajo za poljevanje mehanizacije, izboljšanje starih in postavitev novih nasadov za manjše melioracije.

Po podatkih Gospodarskega inštituta FLR znaša vrednost in okrog 7,5 milijarde dinarjev, celotna vrednost osnovnih sredstev v Jugoslaviji pa 62,5 milijarde dinarjev. Vrednost osnovnih sredstev starih novih 5,8 milijarde, novih 1,7 milijarde, na prebivalca pride v Crni sredstev, vtem ko znaša jugoslovansko povprečje 26,755 milijard na prebivalca.

Narodni dohodek je znašal leta 1952 11,8 milijarde dinarjev, ali 1,4 odstotka celotnega državnega dohodka. Od tega odpade na poljedelstvo 4,4 milijarde, na industrijo okrog 3,3 milijarde in na gradbeništvo 2,3 milijarde dinarjev. Na vsakega prebivalca je prišlo leta 1952 okrog

28.609 dinarjev, kar predstavlja 56,1 odstotka jugoslovanskega povprečja. Leta 1939 je znašal narodni dohodek Crne gore 572 milijona dinarjev (po sedanjih vrednostih). Po najnovejših podatkih je znašal dohodek na prebivalca v letu 1953 okrog 35.550 dinarjev, kar je približno 59,7 odstotka jugoslovanskega povprečja.

Ljudska republika Crna gora ima površino 13.839 kv. km, ali 5,4 odstotka celotne površine Jugoslavije. Po ljudskem številu iz leta 1953 znaša število prebivalstva 419.625 oseb, ali 2,5 odstotka celotnega prebivalstva Jugoslavije. Na vsak kvadratni kilometer pride po 30,3 prebivalcev, jugoslovansko povprečje pa znaša 62 prebivalcev.

Po preventivnih računih potencial vodne sile Crne gore od 4,86 do 6,5 milijarde

Kw. Po sedanjih cenitvah bi potrebe Crne gore znašale leta 1970 okrog 1 milijarde Kw letno.

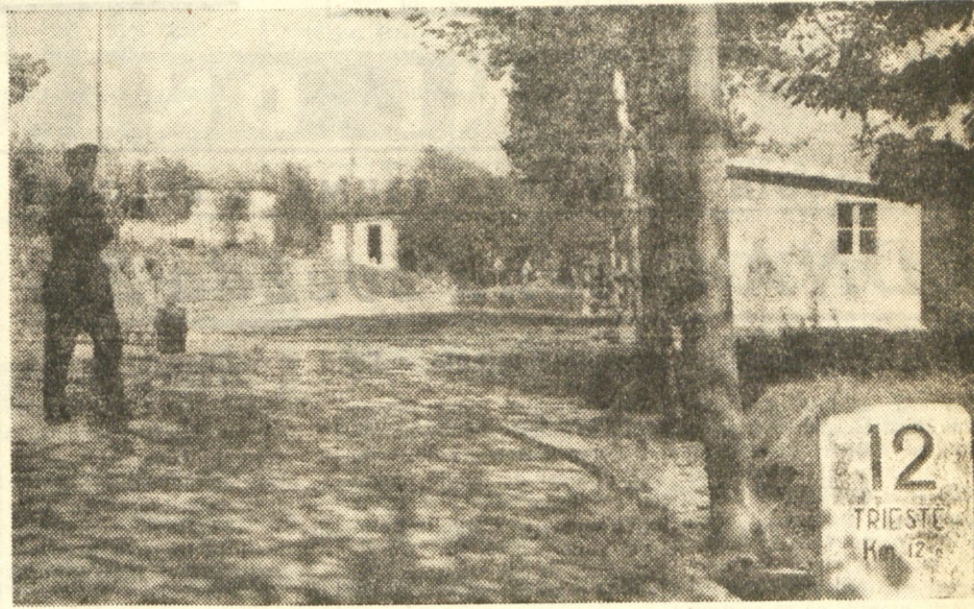
Rudarska raziskovanja so se začela šele po vojni. Doslej je bilo ugotovljenih okrog 200 milijonov ton rezerv. Odkrita so tudi pomembna nahajališča boksita, ki vsebuje visok odstotek aluminija, zatem cinko-svinčene rude, barita in cementnega laporja. V teku so raziskovanja nafte, asfalta in zelene rude.

Navzlic svoji navidezni pasivnosti ima torej Crna gora dovolj pogojev, da se lahko razvije v industrijsko in poljedelsko aktivno področje, na katerem bodo zagotovljene njenim prebivalcem vse možnosti dela in zaslužka, hkrati pa tudi njen prispevek k splošnemu dvigu življenjske ravni vsega jugoslovanskega ljudstva.

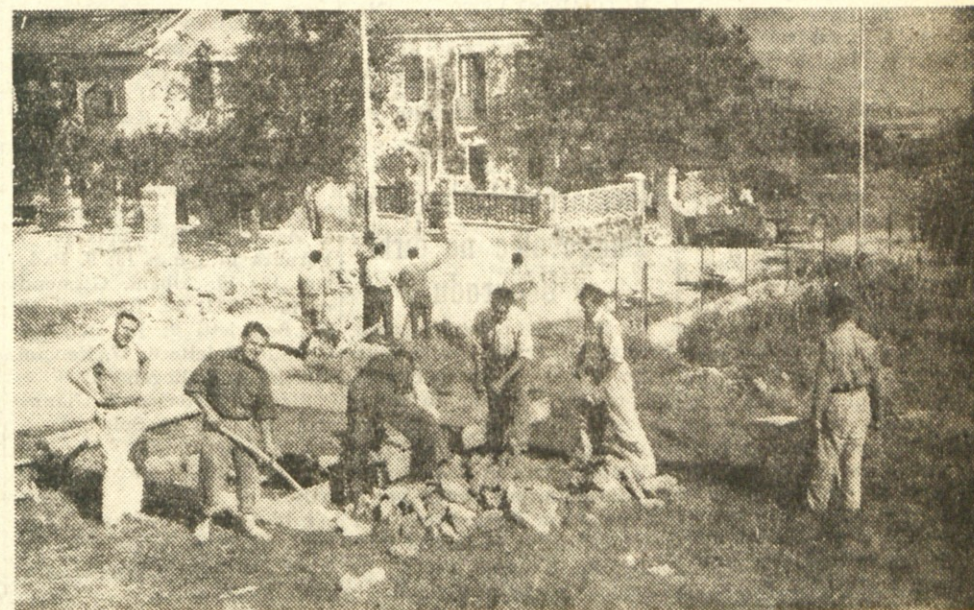
NOVI CESTNI BLOKI MED CONAMA „A“ IN „B“

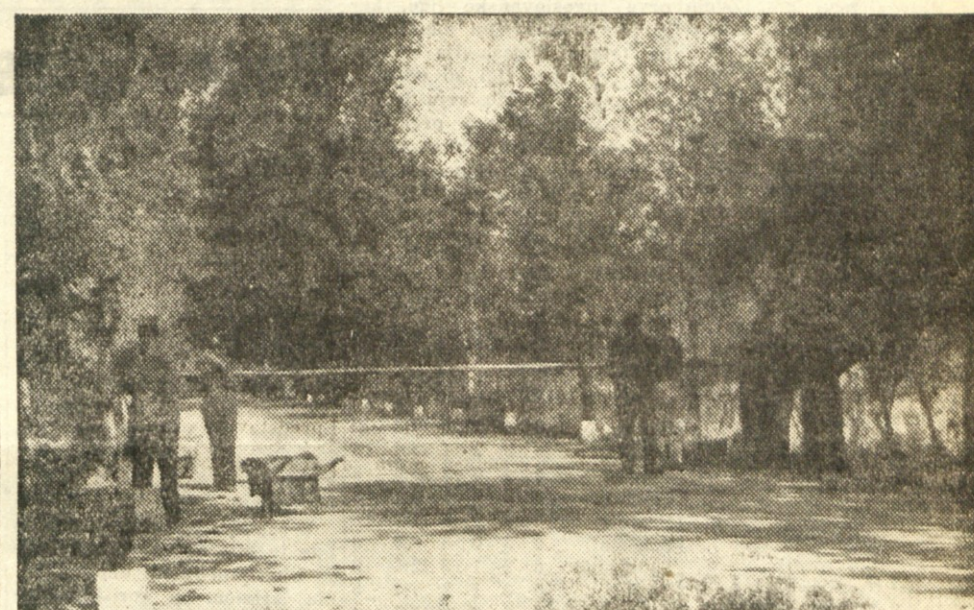
Pogled na Milje in Trst z novega cestnega bloka pri Cereju (Posnel naš fotoreporter Magajna).

Blok na glavni cesti pri Plavjah

Delavci postavljajo stražnico na bloku pri Cereju

Blok na glavni cesti pri Sv. Jerneju (Lazaret)

MED ARABCI

DR. ALEKSANDER LENARD:
LEPOTE IN STRAHOTE AFRIKE

Dežela brez hrane in vode - «Kaj te razjeda, da si prišel s tako družbo?» - Temni oblaki - Pet sto milijonov muslimanov, ki zahtevajo pravico - Ouled Nail plesalke Leila Fuad in Kerina, čudoviti bitji - Najlepše sodelovanje - Priporočilo za beduine

2.

«Vi bi šli radi v Sudan?» me je začudeno vprašal angleški konzul v Neaplju, ko sem ga zaprosil za vizum. «Ali ne veste, da je Sudan puščava? Kaj pa boste jedli, saj tam niti vode ni? Kaj se boste preživljali?» Odgovoril sem mu naivno, da bom jedel pomaranče in drugo sadje. Opozoril me je nato na divja plemena, na nevarnost in bolezn. Razložil sem mu, da sem poučen o tem dokaj dobro, da sem prelistal vse knjige, ki so mi bile dosegljive, da sem študiral tropično higieno, zemljepisje, etnografijo, agronomijo in geologijo, tudi jezike in običaje, celo arabski jezik, muslimansko civilizacijo. To itd. Da me zaradi tega srbijo podplati, da bi našel nekaj, kar bi hoteli ljudje jesti, piti, nositi ali uporabljati, saj mora biti mnogo stvari, zaradi katerih gredo ljudje v puščavo in džungle.

Konzul me je še bolj nejevolno pogledal, kakor da bi hotel reči: «Navdušenje samo še ni dovolj. Človek brez zadostnega premoženja ne more biti afriški raziskovalec.» Nato je imenoval visok znesek denarja, ki bi mi bil potreben kot vstopnina v deželo, kjer ni hrane ne vode, v primeru da bi onemogel.

Ker nisem imel vstopnice za Sudan, sem prišel tja po ovinkih. Malo prej kakor se je angleški kralj Edvard odpovedal prestolu, sem se vkrcal v Palermo na malo ladjo za Tunis in sem se nevede odpovedal Evropi za 17 let. Angleški kralj je imel vse karte v svojih rokah, pa ni mogel ali ni hotel z njimi

igrati, zato je dovolil brez odpora, da so ga zrinili s prestola. A z menoj je bilo drugače, moje karte so bile v Afriki. Odpotoval sem kakor ptica selilka, klicala me je daljina. Vse, kar sem imel, sem pustil, odnesel sem samo oči in srce. Pridobil sem si drugih dobrin, ki so mnogo več vredne, a tako malo jih je, ki bi bili pripravljeni storiti podobno.

Ob odhodu iz Evrope sem si zabeležil v dnevniki: «Sedaj grem na kontinent svojih mladostnih sanj. Tako bo v bodočnosti: prišel bom tja, kamor bom hotel.»

V Tunisu

In tako je bilo. Vsekakor sem prišel v Tunis. Bil sem v bejevi palači, kjer so mi razkazali dragoceno opremljene dvorane, od krasne avdične do sodne dvorane. V dvorani za avdienco ima več velikih slik različnih evropskih vladarjev. Dobil jih je od evropskih kraljev, glav, ki so si skušale pridobiti s podobnimi darili prijateljstvo in vpliv v deželi.

Od dneva, ko sem stopil v Tunisu na afriški kontinent, so mi belci povzročali več težkosti, kakor so jih prvina raziskovalcem Afrike dr. Livingstonu in Stanleyu domačin. Zadržali so bili v splošnem bolj prijateljsko razpoloženi.

Potoval sem po deželah, kjer je še manj vode in hrane kakor v Sudanu. Naučil sem se uživati v preprostosti. Francozi so me skoro povprašali:

«Kaj te razjeda, da si prišel s takšno družbo?», ko si gledali okrog mene beduine

z roparskimi očmi, ki so priganjali kamele z guturalnimi glasovi. A moj ugled je rastel v očeh mojih spremljevalcev, ker nisem grešil proti njihovim običajem in nisem delal napak v vsakdanjih odnosih. Poglavito pravilo za to je, da poznaš jezik ljudstva, ker te usposobi, da se seznaniš z njegovo miselnostjo in da si jim naklonjen. Če ne znaš jezika, ga ne moreš imeti rad. Vsak jezik ima precejšnjo psihološko in sociološko vrednost. Miselnost ljudstva in njegov jezik imata ozko sorodnost. Različna ljudstva imajo med seboj podobne odnose, kakor njihova govornica. Kolikokrat so vzkliznili različni ljudje:

«Vi ste naši, ker govorite naš jezik!»

Prepotoval sem vso francosko Severno Afriko, ki jo sestavljajo dežele Tunis, Alžir in Maroko. Prva ima plantaze oliv, vinograde, železne rudnike in fosfate. Železnica veže zdaj Gabes z Marakešom. Več sto tisoč avtomobilov vozi po cestah od Gabesa do Atlantskega oceana. Najboljša pristanišča so: Casablanca, Oran, Alžir, Bone, Tunis in Sfax. Prebivalstva je več kakor v Jugoslaviji.

Severna Afrika je pravi rudnik vojakov, delavcev in produktov vsake vrste. Poljedelstvo se izpopolnjuje iz dneva v dan.

Islam in trebušni ples

Ker je bil v Tunisu redno v novicah, kakor tudi Alžir in Maroko, in jim je general Nagib v Egiptu svetoval, naj prekinjejo vse zveze s Francijo, Anglijo in tudi z Ameriko, zato se bom pomudil dlje pri

njih. Potožaj tega veličastnega imperija v Severni Afriki se danes mrača. Težki oblaki naraščajo in ogrožajo bližnjo bodočnost. Politična in socialna vprašanja, stanje avtoritete, lastnine in splošne ekonomije, viri poljedelskega bogastva ustvarjajo celo vrsto temnih problemov, ki zahtevajo takojšnjo pozornost in napovedujejo v kratkem važne spremembe.

Či kritični problemi so permenentni. Izhajajo pa iz napak ljudi. Smo v dobi, ko naraščajo ta kritična vprašanja, iz česar izhajajo vedno večje težave. A to ni omejeno na Severno Afriko. Pet sto milijonov muslimanov na vsem svetu se zbira in zahteva solidarno svoje pravice.

Arabi, ki so se naselili v Severni Afriki in v Zanzibaru, so prišli s svojimi jadrnicami iz istega pristanišča Muscat v Arabiji. Arabsko-berbersko prebivalstvo, ki predstavlja 7 odst. Severne Afrike, loči od Francije globok, nepremostljiv prepad: islam. Nobeno resno mešanje ni mogoče. Dva različna teka obstajata, ki ne izgubita realne neodvisnosti. Staro sovraštvo do nevernika vedno dremlje v srcu muslimana. Koran urejuje ne samo geste, ampak tudi misli svojih pripadnikov. Istočasno zahteva vero v različne dogme in potrebo drugih stvari: dnevne molitve, ramadanske poste, gostoljubnost, romanje v Mekko, dolžnost svete vojske proti neverniku in različna druga stroga pravila. Vse to se mi ublažilo v današnjem času, tedaj je bolj živo kakor kdaj koli prej. Opaža se rast fanatizma, prebujenje islamske gorečnosti. Ta je polna ambicij in se okoriži z vsemi prednostmi zapadnega sveta, ne da bi hotela žrtvovati predpise, pravo ali statute, ki jih zahteva islam. Poligamija je dovoljena. Plesalke iz Ouled Nail so ohranile ritual njihove tradicije ljubezni - orientalski kult plesa s trebuchom. One so nezakrpane svecenice kulta, ki najbolj vznemirja. Obudovanje vzbujajo s telesno gibnostjo in razgibanostjo v ritmu, polnem razuzdanosti, ko vrtijo boke ali kakor v krču krožijo s trebuchom. Njihova lepota in čar spominjata na palme, ki se upirajo poljubnom vetru. V očeh imajo svetlobo siren, ki ponujajo polno sladkosti. Te pušavske deklice napravijo iz moških opice, ki udarjajo takt z dlanjo v dlan, hitreje in hitreje. Egipčanska plesalka Samia Gamal je popularizirala te ples v Deauville v Franciji, ko je nudila gledalcem pogled na najlepši trebuch vzhodno od Atlantskega oceana.

Videl sem Djebel Erdouz nad dolino Oued Aker v Visokem Atlasu v Maroku. Zdelo se mi je, da sem v Evropi in ne v Afriki. Nekaj rudnik molibdena se nahaja 1600 m visoko v Azegurju. Vtis je napravila name Bou Saada. Krasi vrtovi, v katerih teče zadostni vode in so palme zelo lepe. Lachouat je tudi lepa oaza v Blidet Amor je zanimiv. Bil sem v puščavi pri kaidu Daoula, neustrašnem borcu. Pravi sin puščave je to, z očmi ptice roparice, nezaupljiv, zviti kakor lisjak, a vseeno naiven, kakor dete.

V skrivnostnem svetu

Zvečer so proslavljali svatbo s posebnim plesom, pri katerem so dekleta vzklizala brez prestanka. V tej deželi, ki ima palmo in sonce za svoj simbol, sem bil srečen. Kakor v sanjah so minevali dnevi, polni barvitosti in zanimivosti. Če znaš arabsko, lahko delaš z besedo skoro čudeže. Potoval sem na kameli 45 km do studenca Hasim Amar. Prišel sem v predele premakajočega se peska. Veter me je bical s peskom. Povsod sem ga imel, v očeh, med zobmi, v lasih. Zaupal sem se kamelj in kompasu. Pisal sem o tem domov takole:

«Hvale za take pohode, boste dejali. Jaz pa sem hvaležen zanje. Potovanje je zvestno ali podzvestno iskarnje za nečim, česar manjka v našem življenju ali v nas samih. Potovanje se začne, kjer se prevzema sredstva nehalo. Da razumeš realnost, jo moraš srečati v akciji. Pasivnost ali kontemplacija ne more voditi k polnemu življenju.»

«Veliko je vredno, da sem se rešil Evrope. Zavračam današnji socialni red in nočem biti njegov sokrivec. Težko je plavati proti toku. Zato so potrebni vsak dan napori. Disciplinam napravi dejanja lažja in lažja. Vsakdanji heroizem je še veličastnejši kakor v hipu izvršeno tveganje. Vsakdanje junštvo vodi h lačec. Afrika, sedaj mi ne uideš! Sidi Alaid ben Ali je moj gostitelj v El Alaija»

Sidi Alaid me je napotil k svojemu sorodniku, ki so ga vedno privlačila potovanja in tuje dežele. Pri njem sem srečal marokanskega pevca Halalija ter plesalke Leila Fuad in Kerino. Leila Fuad nam je pokazala divji ples, ki je bil še najbolj poseben čim do bi hčerka napredovala v svoji karieri. Zanimala me je za vse stvari in njeno zanimanje je bilo ustvarjalno, ker so ga vodili srce, potreba in ljubezen.

(Nadaljevanje sledi)

Plastični balončki proti izhlapevanju petroleja

Povprečno gredo zaradi izhlapevanja letno v izgubo 4 odstotki surovega petroleja, ki je vzkladičen v tankih. kar pomeni samo za ameriško petrolejsko industrijo letno škodo mnogo desetih milijonov. Zdaj je ameriška «Bakelitna družba», ki izdeluje razne plastične stvari, postavila na trg majcene plastične balončke, ki bodo zmanjšali letno izgubo petroleja zaradi izhlapevanja na pol odstotka, s čimer bo ameriška petrolejska industrija prihranila na leto več kot 60 milijonov dolarjev.

Balončki so iz fenolne smole in napolnjeni z dušikom ter imajo pol do trideset milimetro v premeru. Več tisoč teh balončkov, ki se položijo tesno drug poleg drugega na površini petroleja v notranjosti tanka, napravijo plavalčovo zaščitno odejo, ki zelo zavre izhlapevanje.

Družba je delala z balonč-

ki poskuse več kot leto dni in se ves ta čas struktura balončka ni prav nič izpremenila. Plastična fenolna smole, iz katere so balončki, je odporna proti petroleju in raznim drugim kemičnim snovem, zaradi česar ni nevarnosti, da bi se balončki napolnili s petrolejem in potopili. Družba nadaljuje svoja raziskovanja ter namerava izkoristiti svojo iznajdbo tudi za zmanjšanje izgube v bencinskih tankih in pri drugih hlapljivih hidrokarbidih.

ELEKTRONSKA NAPRAVA ZA STERILIZACIJO FARMACEVTSKIH IZDELKOV

Družba «Bradley Container Corporation» nameša v svojih tovarnih elektronskih pospeševalnik dveh milijonov voltov za sterilizacijo zdravil in drugih farmaceutskih izdelkov že v embalaži. Doslej so uporabljali elektronsko sterilizacijo samo pri zdravstvenih raziskavah.

(KONEC)

Pogled na mesto Gafsa v Tuniziji, zadnje mesto pred puščavo

S.

Razposajeni in nagajivi tovariši so ji skrivili čevlje pod našo mizo. Smeh, dovpti, prve besede, — po nemško (skoro vsi so znali nemško, le naša ljubka Nizozemka je govorila tudi francoski in nekoliko italijanski, vendar ni si upala prav na dan z besedo), — in stena je bila predra. Zivahna mlada Holandka pa se je kar k nam preselila, — z drugimi pa smo si izmenjavali razpoloženje kar preko razgovor o vzajemnih razmerah malo politične propagande in informacij o naših razmerah. Profesor D. mi zdržal, da ne bi kljub pozni uri, začel še priobjubljene teme o literaturi. In končno so nam naši prvi sosedje že zapeli in našli planinci — medtem se je bila jedinica do konca napolnila — so jim odgovorjali, da so jim tudi oni zapeli nekaj

naših. In pesem je dajala pesem, steklenica steklenico in čas je tekkel do zvezdne ure in dalj v obup brhkih točjak. Ni to šala, — ob štirih zjutraj so imeli biti že na nogah. In jutri v nedeljo so pričakovali avroča dan; poleg nedeljskih gostov, še običajno bolj številnih gostov, sta bili najavljeni še dve skupini Angležev. Zato smo napravili kompromis kot kulturni planinci: še pred polnočjo je bil že popoln mir vstopovod.

V blestecem naslednjem jutru, sem obrnil na krištoj, namesto naravnost v Bohinj po dolgočasni tovarni poti, proti Crnemu jezeru, zadnjeje, najnižje ležečemu Triglavskemu jezeru. Krasna pot v starem, romantičnem gozdu po skalnatem, razrušenem svetu nad strmino nad Bohinjskim jezerom, z grebenom Julijev v hrbtu in naprič steno podaljška Tiča pred seboj.

ZORKO JELINČIČ

Med gorami in spomini

Nekaj dalj od sredine pota mi nekaj velikega skoči čez stezo, Koza, srna? Pasljivo pogledam za njim: na skali pod stezo stoji nepremično divja koza, gams in napeto gleda proti dolini ter triže z ušesi. Nikamor se mu ni mudilo, očito se je čutil gospodarja v svojem kraljestvu. Se majhni rožički so kazali, da je še mlad in neizkušen na tem svetu. Dolgo sem ga opazoval, končno pa mi je bilo dovolj tega interjuja pa sem odinril naprej, ne da bi se preveč menil za svojega zanimivega sosedo, ki se mu ni

prav nič mudilo proti Komarči. Crno jezero je divje romantično, temnomodro srednjeveško gozdo, nad napuščno rdečasto steno, z ogromnimi tolvami po nabrežju, ki se zrcalijo na kristalno čisti gladini. Je pravzaprav le še na pol planinsko jezero v tej sredini, s temnimi, skrivnostnimi globinami. S pridržanimi stopinjami sem stopal po bregu, se plazil okrog ogromnih skal, ki so se bile iztrgale gori iz visoke stene. Tihoto brez zoričnega življenja, kot pri začaranem jezeru je komaj zmotila

kanja z mirno razprostrtimi krili, zibajoč se visoko nad gozdom, teknujoč z grozečimi črnimi oblaki. Treba je bilo pohiteti — že so padale prve debele kaplje dežja. Komaj obrnem korake nazval po strmini, po Komarči, že se ulije z nso silo. Na srečo opazim nad potjo visoko skleno duplino. Ali je udobna ali ne, ni bilo časa pomisliti, glavno, da je takoj nudila streho. Tri debele ure ni nehal nalivati na hrip, da je bilo med njo stoječimi drevesi, skozi močne deževne koprene komaj opa-

ziti obrise belega proda Savice sredi gozda pod steno Komarče. Kaj početi med monotonim šumenjem dežnih kapljic po drevesnem listju? Bil je čas za kosilo. Opravil sem ga z vso cerimonialno dolgošnjo in si zatem seveda tudi privoščil lahek dremež. Kolikor je to šlo, bolj naslonjen kot pa sedeč na strmi skali. Opazujem in prežim na vreme, če kaže kaka sprememba na bolje, ter razgled Komarči mi ga dovoljuje stena in gozd ter zamrznjeno ozračje v dolini, suh, v kolikor nisem bil znojen.

V Domu «Savice» sem končno mogel privoščiti ča-

stare časopise — časopis je v gorah v vsakem pogledu koprinstva stvar, zato naj planinec nikdar ne pozabi, kupi ga vsaj zadnji hip pred odhodom vlaka, preden gre na pot — da paberkupa, kar mi je še ostalo od čitanja v omenjenem seniku, ob začetku ture onstran Triglava, v Vratih.

Se ob polni plohi so tekale po stezi pod menoj proti dolini skupine planincev, bolj ali manj dobro zavarovanih pred dežjem. Očitno jih je silil k naglici odhod avtobusa od «Zlatoroga» na postavo v Bistrico. Nastel sem jih več kot trideset, preden je dež toliko ponehal, da sem jo udaril za njimi — ne zadnji — na pol v teku, kolikor je dopuščal sedaj res že precej olajšani nahrbtnik. V dobi Komarči mi ga dovoljuje stena in gozd ter zamrznjeno ozračje v dolini, suh, v kolikor nisem bil znojen.

Kajpak sem v vlaku proti Kranju končno poslal nekaj misel, ki mi je že nekaj dni bila v glavi: da bi spogledala še vsaj na Storžič, če že ne na vzhodne Kamniške planine, ter jo zavolj naravnosti domov,

(KONEC)

